

Laanbeheer vergt offers

Wanneer een of enkele bomen in een laan uitvallen worden deze doorgaans vervangen door nieuwe. „Maar tussenplanten werkt niet”, stelt Simon Klingen tijdens een wandeling op landgoed Moersbergen. „Wil je toekomstige generaties het genot van een fraai laanbeeld geven, dan moet je bereid zijn op enig moment gezonde bomen te offeren.”

„Kijk omhoog!”, gebiedt Simon Klingen. „Zie je dat de kroon van die naastgelegen boom het gat al heeft opgevuld?” De bosdeskundige uit Doorn loopt door een laan op het Utrechtse landgoed Moersbergen. Hij wijst naar een boompje dat op enige meters afstand staat van een veel oudere soortgenoot. „Wat mij betreft was deze hier niet geplant. Er is voor deze boom geen ruimte om een kroon te vormen. Dit boompje zal nooit groot worden.”

Een laanboom die uitvalt wordt doorgaans vervangen door een nieuw, jong exemplaar. Het idee bij tussenplanten is dat de jonge boom groeit, groot wordt, en na verloop van tijd weer een eenheid met de laan vormt. „Maar dat gaat niet lukken”, weet Klingen.

De bosdeskundige kent genoeg voorbeelden. Hij noemt de laan bij de hervormde kerk in Renswoude. Jaren geleden zijn op de plekken van uitgevallen bomen nieuwe geplant. Inmiddels staan deze nieuwe boompjes er dertig jaar. „Ze leven nog wel, maar groeien niet.” Klingen nam de eiken aan het Kerkpad de maat en dan blijkt dat de doorsnede van de nieuwe aanplant maar zo'n vijf cm is.

Misleidende maat

De doorsneden van de andere bomen varieert van 35 tot 105 cm. „Maak nu niet de fout om te denken dat de dikste bomen de oudsten zijn en de bomen met een doorsnede van 35 tot 45 cm later zijn bijgeplant”, waarschuwt Klingen. „De dikte van de stam zegt niets over de leeftijd van de boom, wat dat betreft is het een misleidende maat.”

Wel geldt de regel dat de stamdikte overeenkomt met de kroonumfang: grote kronen geven dikke stammen. „Kijk naar de fantastische eikenlaan bij de Geldersche Toren in Spankeren. Daar staan de bomen op zo'n grote afstand van elkaar dat elke boom afzonderlijk een machtige kroon heeft ontwikkeld en een laan is ontstaan met imposante stammen.”

Vaker komt het voor dat bomen in een laan dichter op elkaar staan. Door verschillen in groeisnelheid of doordat een boom kort na de oorspronkelijke aanleg is bijgeplant, ontstaat een achterstand in de hoogtegroeï. De bomen gaan de concurrentie met elkaar aan om licht en ruimte. „De winnaars krijgen grote kronen en dikke stammen. Voor de verliezers is alleen nog ruimte voor een kleine kroon en zij moeten het dus stellen met een dunnere stam.”

Verjongen

Ook laanbomen hebben niet het eeuwige leven. Op veel landgoederen die de afgelopen eeuwen zijn aangelegd ziet Klingen nu laanbomen door ouderdom uitvallen. De vraag rijst wanneer het moment is aangebroken om een laan te verjongen. De bosdeskundige hanteert graag de maat van 50%: als de helft van de laanbomen is uitgevallen, adviseert hij een laan te verjongen. „Bij voorkeur in één keer, maar als dat te ver gaat, dan ten minste in flinke delen. En ik realiseer me maar al te goed: dat vergt offers.”

Klingen wandelt naar de lange Leeuwenburgerlaan met zomereik op landgoed Moersbergen. Hij vertelt dat de vorige eigenaar een bescheiden begin had gemaakt met verjonging van deze laan door Amerikaanse eiken aan te planten. Verder stonden er veel beuken in slechte conditie, waren in delen

van de laan flinke gaten gevallen en resteerde er nog een stuk met gezonde beuken. „Ongeveer vijftien jaar geleden hebben we besloten om het geheel in één keer te verjongen. We zijn tevreden over het resultaat; de zomereiken hebben inmiddels al wat maat (de bomen zijn nu rond de acht meter hoog) en ze passen in dit landelijk gebied. Van een incomplete, onregelmatige laan hebben we weer een eenheid gemaakt.”

Verjongen zou ook de beste keuze zijn voor de laan naar landhuis Oud-Amelisweerd, meent Klingen. In 2008 stelde hij samen met landschapsarchitect Michael van Gessel een beheerplan op voor het Utrechtse landgoed dat in maart van dit jaar weer in het nieuws kwam in verband met de verbreding van de A27. „Die oprijlaan is relatief kort en door een ratjetoe aan oude en nieuwe bomen, ook nog van verschillende soort (eiken, beuken en lindes), is de symmetrie verstoord. Vanuit cultuurhistorisch oogpunt en om landschappelijk de eenheid weer terug te krijgen, zou het goed zijn de nog resterende bomen van de laan te vervangen.” Dat het oude bomen zijn die weg moeten vindt Klingen zeker jammer, „maar op het landgoed zijn nog heel veel oude bomen over.”

Sentiment en inzicht

Natuurlijk, oude, gezonde bomen omzagen, dat vergt lef, een goed verhaal en uitleg aan burgers. En dat is nu juist precies waar gemeenten en eigenaren vaak in tekort schieten. „Vallen er twee bomen in een laan weg dan plant een wethouder het liefst drie exemplaren terug”, chargeert Klingen. Ook het argument dat voldaan moet worden aan de herplantplicht en dat bij uitval bomen in een laan daarom moeten worden tussengeplant is, volgens Klingen, niet aan de orde. „De herplantplicht uit de Boswet heeft ook betrekking op laanbeplantingen, maar dat speelt pas als een groot deel van de laan uitgevallen is.” Tussenplanten wordt gedreven door sentiment en illustreert een gebrek aan inzicht in hoe bomen groeien, is daarom de conclusie van Klingen. „Maar het levert niks op. Je behoudt oude bomen om daar zelf van te genieten, maar aan een fraai laanbeeld voor de toekomstige generatie wordt niet gedacht.”

Op de wandeling over Moersbergen is de bosdeskundige inmiddels beland bij de laan die aansluit op de Gooijerdijk. Aan weerszijden van het pad staan grote eiken, een enkele haagbeuk en, opvallend, er zijn jonge eiken tussen geplant. Spreekt deze situatie de werkwijze die Klingen voorstaat tegen? „Nee”, vindt hij. „Ik laat dit zien om aan te geven dat het gaat om het maken van keuzes.”

En daarbij spelen meerdere zaken een rol. Deze toegangsweg is geen bepalend structurelement die direct naar het kasteel leidt, doceert Klingen. Het gat tussen de oude eiken was groot genoeg om nieuwe bomen op voldoende afstand van de oude aan te planten. Bovendien zijn eiken taai. De kans is groot dat de oude bomen er nog zijn tegen de tijd dat de jonge aanplant volwassen is. „Om die grote, gezonde, oude eiken weg te halen, dat offer vond ik hier te groot. En nu staan er dus dikke oude en jonge dunne bomen in deze laan. Het behoud van de oude eiken heeft het hier gewonnen van de nieuw te maken eenheid van de laan. En dat is zeker arbitrair, ik laat dat sterk van de situatie afhangen.”

KADER

Laanbeheer volgens Klingen

- * Tussenplanten in kleine gaten is niet zinvol
- * Bij 50% uitval verjongen, ineens of in flinke delen
- * Maak voor de nieuwe laan ook voldoende ruimte in aanliggend bos

- * Plant niet te zwaar plantsoen, bijvoorbeeld 8-10 of 10-12. Jonge bomen in een kleinere maat slaan vaak beter aan en geven minder uitval. Het is bovendien goedkoper
- * Hoe groter de plantafstand, hoe groter de kans op termijn op een eenvormige laan
- * Bij een wijder plantverband is nog langere tijd kans op succesvol inboeten
- * Hou niet per se vast aan historische plantafstanden, maar ga voor een rationeel plantverband: bomen op afstand vormen een grotere kroon en dus sneller een dikke stam
- * Als de oorspronkelijke plantafstand voldoende ruim is, is het een optie om de nieuwe bomen tussen de stobben aan te planten. Stobben wegvrezen kost geld.

KADER

Simon Klingen

Simon Klingen had de zorg voor 4200 ha bos bij het Utrechts Landschap en nam in oktober vorig jaar afscheid. Onder de naam Klingen Bomen in Doorn runt hij al jaren een bureau dat advies en cursussen geeft aan bosprofessionals, landschapsarchitecten, boseigenaren en cultuurhistorici. Ook stelt hij, samen met landschapsarchitecten, beheerplannen op voor gemeenten en particuliere eigenaren van bossen en buitenplaatsen.